

20. ročník, úloha V. 2 ... kapitán Kork opět zasahuje (4 body; průměr 2,53; řešilo 19 studentů)

Deník kapitána Korka: „Hvězdný čas 51824,2. Budoucnost hvězdné flotily je znovu ohrožena. Romulani se nás pokoušejí zničit. Zaútočila na nás jejich nová bitevní loď typu Karusel s laserovým otáčivým dělem. Doktor Spok rozhodl, že není možno se s nimi utkat a musíme zaujmout výhodnější postavení co nejdále od nepřítele. Náš palubní vědecký pracovník bohužel ale zrovna spí a my ho nechceme budit. Jsme zřejmě odsouzeni k záhubě...“

Poradte kapitánovi, jaký manévr má provést, aby unikl jisté zkáze. Hvězdná loď Enterprise má tvar koule o poloměru R , na začátku je ve vzdálenosti r_0 . Dělo Karuselu se otáčí úhlovou rychlostí ω a střílí vždy do míst, kde jeho laserový senzor zjistí přítomnost Enterprise. Jakou nejmenší rychlostí se může Enterprise pohybovat, aby Karuselu ještě unikla?

Úloha z hlavy Jardy Trnky. Volné pokračování úlohy III.4 ze 17. ročníku.

Kapitán zrovna dokončil záznam v deníku, když vtom vešel doktor Spok.

Kapitáne, naše situace je kritická.

Spoku! Přemýšlel jsem nad tím. Nemůžeme jen tak čekat, až nás Romulani odstřelí. Musíme něco vymyslet! Někjaký mazaný manévr.

To je logické. Jenže jaký? To nám počítač nepoví.

Hm... Vzpomínáš si na léta v akademii? To jsme těch akrobatických manévrů propočítali. Ještě teď mám hrůzu z těch integrálů. Pojď, zkusíme to vypočítat.

Fascinující nápad.

***

Jak to vyřešili Spok s Korkem? Že se jim to podařilo, není pochyb, ale zkusme se na to podívat také sami, abychom se pocvičili v nelehké kinematice, i když si o matematických a fyzikálních dovednostech absolventů Hvězdné akademie můžeme samozřejmě nechat jen zdát.

Senzory Enterprise našťastí zachytily Karusel v nemalé vzdálenosti, takže r_0 je mnohem větší než velikost lodi R . Senzory také zjistily, že dělo Karuselu se rychle otáčí a má zároveň laserový senzor otáčející se s dělem. Kdykoliv laserový paprsek dopadne na plochu k němu kolmou, odrazí se a šíří se zpět k detektoru Karuselu. Detektor se neotáčí, ale sbírá signály ze všech směrů a pak poví dělu, kam má střílet. Signál se zpět na Karusel dostane za dobu

$$t_1 = \frac{r_0}{c}.$$

Rozebereme nejdříve poněkud defenzivní taktiku, kdy se Enterprise bude pohybovat po kružnici ve vzdálenosti r_0 od Karuselu. Jakmile Karusel dostane signál, počká, až se dělo natočí do směru, ze kterého signál přišel, a vypálí. Toto natočení trvá dobu

$$t_2 = \frac{2\pi - \{\omega \cdot 2t_1\}}{\omega},$$

kde složené závorky znamenají podstatnou část z úhlu natočení, tedy úhel z intervalu $[0, 2\pi)$. V dalším okamžiku Karusel střílí laserovým dělem a míří na místo, kde byla Enterprise pozorována. Laserové torpédo dosáhne onoho místa za dobu

$$t_3 = \frac{r_0}{c}.$$

Jak se nejjednodušeji vyhnout zásahu? Stačí, když se Enterprise posune o vzdálenost R . Bude to těžký manévr, ale nic jiného jí nezbývá. K tomu má k dispozici čas $t_1 + t_2 + t_3$; pokud se má Enterprise vyhnout této strašlivé zbrani, musí se pohybovat po kružnici kolem Karuselu nejmenší rychlostí

$$v_{\min} = \frac{R}{t_1 + t_2 + t_3} = c \cdot \left[\frac{2r_0}{R} + \frac{c}{\omega R} \cdot \left(2\pi - \left\{ \frac{2\omega r_0}{c} \right\} \right) \right]^{-1}.$$

Enterprise se tedy dostane o malý kousek dál a za chvíli se celá akce opakuje. Pokud ale Enterprise zabere i ve směru od Karuselu (libovolně malou rychlostí), začne se po spirále vzdalovat, čímž se bude zmenšovat i rychlost $v_{\min}$, jak jistě vidíte. Postupně se tak Enterprise dostane do bezpečné vzdálenosti od Karuselu.

***

Připravte se na manévr! Všichni na svá bojová stanoviště! Spoku, zadal jste manévr do počítače?

Manévr zadán a propočten.

Tak tedy vpřed!

A tak byla hvězdná loď Enterprise i s posádkou zase jednou zachráněna. Aby se opět odvážně a neohroženě mohla vydat tam, kam se dosud nikdo nevydal...

Ján Lalinský

jano@fykos.mff.cuni.cz